

Kaarinan kaupungin erityisopetuksen kehittämissuunnitelmaesitys vuosille 2003-2007

SISÄLTÖ

I TIIVISTELMÄ

1. Erityisopetuksen kehittämisestä Kaarinassa 4

II NYKYTILA

2. Erityisopetuksen nykytilanne ja seuranta Kaarinassa 5
 - 2.1. Osa-aikainen eli luokaton erityisopetus 5
 - 2.2. Laaja-alainen erityisopetus 6
 - 2.3. Luokkamuotoinen erityisopetus 7
 - 2.3.1. EMU 7
 - 2.3.2. ESY 8
 - 2.3.3. Pajakoulu 8
 - 2.3.4. Paja-ammattikoulu 9
 - 2.3.5. EHA 9
 - 2.3.6. EVY 9
 - 2.3.7. EKU ja ENÄ 10
 - 2.4. Muu erityisopetus 10
 - 2.5. Päivähoidossa annettava erityisopetus 10
 - 2.6. Erityispäivähoidon suunnitelma 10
 - 2.7. Alkuluokka 10
 - 2.8. Suomi toisena kielenä -opetus 11
 - 2.9. Kouluavustajat 11
3. Monihallinnollinen yhteistyö erityisopetuksessa 11

III TEOREETTINEN TAUSTA

4. Erityisopetuksen teoreettista taustaa 12
 - 4.1. Ongelmana kasvava erityisopetukseen siirrettävien määrä 12
 - 4.2. Uudenlaisien rakenteiden ja toimintamallien luominen 13
 - 4.3. Valtakunnallinen normiohjaus ja lainsäädäntö 13
 - 4.3.1. Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen lainsäädännöllinen perusta ja lähtökohdat 13
 - 4.4. Erityisopetuksen käsitteistöä 15
 - 4.4.1. Normalisaatio, lähikoulu, integraatio ja inklusio 15
 - 4.4.2. Lahjakkaat ja lahjakkaat alisuoriutujat 16
5. Mikä voi olla muutoksen esteenä 16
6. Laatutekijät ja tukitoimet yleisopetuksessa 16
 - 6.1. Opetuksen tukitoimet 16
 - 6.1.1. Opetuksen eriyttäminen ja samanaikaisopetus 16
 - 6.1.2. Tukiopetus 17
 - 6.1.3. Osa-aikainen (laaja-alainen) erityisopetus 17
 - 6.1.4. Koulun oppilashuoltotyö 17
 - 6.1.5. Koulupsykologi- ja kuraattoripalvelut 17
 - 6.1.6. Eteneminen yksilöllisen opetussuunnitelman mukaan 18
 - 6.1.7. Koulunkäyntiavustajat 18
 - 6.1.8. Luokan kertaaminen 18
 - 6.1.9. Yksityisopetus 19
 - 6.1.10. Koulun toimintaa tukevat ulkopuoliset palvelut 19
 - 6.1.11. Koulukuljetukset 19

6.1.12. Muut tukitoimet	19
6.2. Maahanmuuttajaopetuksen yhtymäkohdat erityisopetukseen	19
6.3. Erityistä tukea tarvitsevat lapset esiopetuksessa	20
6.4. Yhteistyömuodot	20
6.5. Täydennyskoulutus ja työnohjaus	20
6.6. Erityisopetussiirtoja koskevat menettelytavat	21
6.6.1. Erityisopetukseen ottamisen tai siirtämisen edellytykset	20
6.6.2. Edeltävät toimenpiteet	21
6.6.3. Päätös oppilaan ottamisesta tai siirtämisestä	22
6.6.4. Päätös oppilaan ottamisesta tai siirtämisestä vastoin huoltajan tahtoa	22
6.6.5. Toimenpiteet päätöksen jälkeen	22
6.6.6. Oppilaan siirto takaisin yleisopetukseen	22
IV KEHITTÄMINEN	
7. Uudistuksessa huomioitavaa	22
7.1. Yleisopetuksen henkilöstön kouluttaminen	22
7.2. Joustava hallinto	22
7.3. Erityisopetuksen tiimi	23
8. Kokonaiskehittämisen kohdealueet Kaarinassa	23
9. Käytännön toimenpiteet	24
10. Yhteenveto	25

Lähdeluettelo

Liitteet

I TIIVISTELMÄ

1. ERITYISOPETUKSEN KEHITTÄMISESTÄ KAARINASSA

Erityisopetussuunnitelmaa, joka oli tehty vuosille 1999-2003 on arvioitu ja päivitetty. Siihen on lisätty teoreettinen osuus sekä lisäksi jatkotoimenpiteet vuoteen 2007 asti. Nykytilan kartoituksesta näkyy viime vuosien kehitys. Tätä ja teoreettista taustaa vasten on tehty kehittämistoimenpide-ehdotukset tuleville vuosille.

Erityisopetuksessa olevien oppilaiden määrä on Kaarinassa 3,6 %. Tärkein vuosien 1999-2002 aikana tehty toimenpide on ollut kuuden erityisopettajan lisäys koulutoimessa.

Tulevaisuudessa laajennetaan koulujen mahdollisuutta tukea oppilasta omassa koulussa entistä enemmän. Seuraavassa tavoitteet ja toimenpiteet on kirjattu lyhyesti.

Kaarinan erityisopetuksen kehittämissuunnitelmatyön tavoitteet

- erityisopetuksen linjauksen kehittäminen tuleville vuosille
- HOJKS:n kehittäminen
- erityisopetuksen ja yleisopetuksen kynnyksen madaltaminen
- opettajien erityispedagogisten valmiuksien kehittäminen

Tavoitteet vuosille 2003-2007

- noudatetaan mahdollisuuksien mukaan inklusioperiaatetta
- kehitetään isoissa kouluissa omaa pienryhmä/klinikkaopetusta
- perustetaan erityisopetuksen työryhmä
- opettajien ammattitaitoa laajennetaan oppilaiden tarpeiden tukemisessa
- lisätään oppilaille ja opettajille suunnattuja tukitoimenpiteitä
- oppilashuoltotyöryhmän toiminnan laajentaminen

Toimenpiteet vuosille 2003-2007

- hankitaan laaja-alainen erityisopettaja pienryhmä/klinikkaopettajaksi jokaiselle yli 300 oppilaan koululle
- tehdään laaja opettajien erityisopetukseen kouluttautumishjelma, jonka toteutus aloitetaan syyskuun 2003
- siirretään Rantakulman koulun luokat 1-6 muihin kouluihin, kun tilat sen mahdollistavat
- nimetään erityisopetuksen koordinaattori ja erityisopetuksen työryhmä
- mahdollistetaan opettajien työnohjaus
- esitetään sosiaalitoimelle, että puhevaikeudet pyritään korjaamaan päivähoitotiössä, ennen kouluun lähtöä
- moniammatillista yhteistyötä oppilashuoltoryhmissä laajennetaan

II NYKYTILA

2. ERITYISOPETUKSEN NYKYTILANNE JA SEURANTA KAARINASSA

Erityisopetuksen suunnitelmassa vuosille 1998-2003 määriteltiin erityisopetuksen kehittämisalueita seuraavasti: **Tummemmalla on lisätty tehtyt toimenpiteet.**

Ala- ja yläasteen osa-aikaisen erityisopetuksen tuntimääriä tulisi mahdollisuuksien mukaan lisätä. Erityisesti ala-asteen tuntimääriä lisäämällä voitaisiin opetusta laajentaa laaja-alaisemmaksi. **Syyslukukaudella 2001 palkattiin neljäs erityisopettaja vuosiluokille 1 – 6.**

Suomi toisena kielenä – opetus nähtiin merkittävänä, erityisopetusta tukevana opetusmuotona. **Suomi toisena kielenä -opettaja palkattiin tauon jälkeen uudelleen keväällä 2000.**

Erityisopetussiirtojen tekeminen oppilaan kannalta mahdollisimman varhain. **Kaarinassa on oppilaita siirretty erityisopetukseen 3,1 % perusopetuksen kaikista oppilaista (syksyllä 2001), valtakunnallinen keskiarvo on n. 4,6 %.**

Dysfasia –opetuksen järjestäminen. **Opetusta annetaan mm. Rantakulman koulussa.**

Toisen ESY -opetusryhmän perustaminen ala-asteelle ns. tarkkaavaisuushäiriöistä kärsiville oppilaille. **Toinen ESY ryhmä aloitti syksyllä 2002.**

EHA I – opetusryhmän perustaminen Kaarinaan. **EHA I – opetuksesta on edelleen sopimus Turun kaupungin kanssa.**

Starttiluokan perustaminen koululyykkäyslapsille. **Alkuluokka aloitti toimintansa syyslukukaudella 2001.**

Yleisopetukseen integroitujen oppilaiden riittävät tukitoimet. **Tukitoimia ei ole merkittävästi lisätty.**

Työnohjausta on budjetoitu vuodelle 2003.

Ammattitaitoisten koulunkäyntiavustajien palkkaaminen vakinaisiin työsuhteisiin.

Erityisoppilaille suunnattu ammatillinen koulutuslinja Kaarinan sosiaalialan oppilaitokseen. **Syksyllä 2001 aloitettiin KSO:ssa ns. valmentavan koulutuksen linja 10 opiskelijalle.**

Erityisopetuksen työryhmän perustaminen.

2.1. Osa-aikainen eli luokaton erityisopetus

Osa-aikainen erityisopetus tapahtuu joustavasti normaalin koulutyön yhteydessä. Oppilaat ohjautuvat erityisopetukseen erilaisten seulontatestien kautta (esim. luku- ja kirjoitusvaikeudet) tai opettajien, vanhempien tai oppilaiden itsensä tekemien aloitteiden pohjalta.

Seuraavat taulukot ja sisällöt eivät ole täysin vertailukelpoisia, sillä osa-aikaisesta erityisopetuksesta ei kerätä yhteneväistä tilastoa lukuvuosittain.

Osa-aikaiseen erityisopetukseen käytetyt opetustuntimäärät:

lv. 1998 -99	lv. 1999 -00	lv. 2000 -01	lv. 2001 -02
71 vkt	71 vkt	71 vkt	97 vkt
48 vkt	48 vkt	48 vkt	48 vkt
119 vkt	119 vkt	119 vkt	145 vkt

Vertailun vuoksi todettakoon, että lukuvuonna 1991 –92 opetustuntimäärä oli yhteensä 117 vkt.

Lukuvuonna 2001-02 luokilla 1 – 6 työskenteli neljä erityisopettajaa.

Auranlaakso 5 vkt
 Kuusisto 5 vkt
 Hovirinta 38 vkt
 Piispanristi 24 vkt
 Ristikallio 15 vkt
 Ylikylä 10 vkt

Seuraavassa taulukossa esitetään puheopetusta / lukemis- ja kirjoittamisvaikeuksissa erityisopetusta saaneiden oppilaiden määrä lukuvuosittain ja kouluittain.

	lv. 1998 –99	lv. 1999 –00	lv. 2000 –01
	puhe / luki	puhe / luki	puhe / luki
Au	9 17	10 20	6 25
Ho	23 90	27 91	25 101
Ku	16 19	9 24	8 22
Pi	21 80	38 87	31 65
Ri	20 47	18 52	16 57
Yl	11 46	7 35	13 39
kaikista oppilaista			
	6,5 % 19,5 %	6,9 % 19,5 %	6,0 % 18,8 %

Luvut perustuvat erityisopettajien lukuvuosittain laatimiin raportteihin. Puheopetuksessa eniten erityisopetusta annetaan r- virheissä. Ns. lukiopetuksessa opetus painottuu luokille 1-3. Tarkempaa selvitystä esim. samanaikaisopetuksesta tai eri oppiaineissa annetusta opetuksesta ei raporteista käy ilmi.

2.2. Laaja-alainen erityisopetus

Luokilla 7 – 9 työskentelee kaksi erityisopettajaa.

Veitenmäen koulu 24 vkt.

lv. 1999 -00	lv. 2000 -01	lv. 2001 -02
	23,4 % oppilaista	23 %

- 7. luokalta 22 oppilasta
- 8. luokalta 47 oppilasta
- 9. luokalta 30 oppilasta

Eniten erityisopetusta on annettu englannissa, matematiikassa ja äidinkielessä. Seuraavaksi eniten ruotsin kielessä. Muutamia tunteja on opetettu myös historiaa, fysiikkaa, biologiaa, maantietoa ja saksaa. Samanaikaisopettajana erityisopettaja on ollut mm. matematiikan, äidinkielen ja englannin tunneilla. Myös uskonnosta vapautetut oppilaat ovat opiskelleet mahdollisuuksien mukaan erityisopetuksen tunneilla (ei ole luonnollisestikaan laskettu mukaan lukuihin.)

Vaarniemen koulu 24 vkt.

lv. 1999 -00	lv. 2000 -01	lv. 2001 - 02
20,1 % oppilaista	23,8 % oppilaista	23 % oppilaista

	7 lk	8 lk	9 lk
lv. 1999 – 00	16 opp.	24 opp.	44 opp.
lv. 2000 – 01	33 opp.	36 opp.	37 opp.

Eniten erityisopetusta on annettu matematiikassa, englannissa ja ruotsissa.

Vaarniemen koulussa erityisopettajan työstä kuluu merkittävä osa maahanmuuttajaoppilaiden opetuksen järjestelyyn liittyvissä asioissa.

2.3. Luokkamuotoinen erityisopetus

2.3.1. Mukautettu erityisopetus (EMU), Rantakulman koulu

Rantakulman koulussa on kuluvana lukuvuonna 2001 –02 kolme erityisluokanopettajan virkaa ja yksi tuntiopettaja. Oppilaita koulussa on 31. Koulussa annetaan pääasiassa mukautettua erityisopetusta vuosiluokilla 1-9. Opetus on yleisopetuksesta helpotettua ja mahdollistaa oppilaan etenemisen opiskelussa omien oppimisedellytystensä mukaisesti.

erityisluokanopettaja, rehtori (vak.)	22 vkt
erityisluokanopettaja (vak.)	26 vkt
erityisluokanopettaja (vak.)	26 vkt
erityisluokanopettaja (pt.to)	25 vkt

Rantakulman ja Vaarniemen koulut tekevät monipuolista yhteistyötä vuosien kokemuksella. Vaarniemen koulun opettajista kaksi opettaa myös Rantakulman koulussa ja tänä lukuvuonna yksi Rantakulman koulun opettajista opettaa Vaarniemen koulussa. Lisäksi koulut integroivat oppilaitaan toistensa opetusryhmiin yksittäisissä aineissa, oppilaiden tarpeiden pohjalta. Kuluvana lukuvuonna mm. Rantakulman koulun oppilaista viisi oppilasta on integroituna yhteensä kolmessa eri oppiaineessa Vaarniemen koulun opetusryhmiin.

lv. 1998 -99	lv. 1999 - 00	lv. 2000 -01	lv. 2001 -02
vkt / 30 opp. 3 opettajaa	vkt / 33 opp. 3 opettajaa	105 vkt / 36 opp. 4 opettajaa	103 vkt / 31 opp. 4 opettajaa

Oppilasmäärät taulukossa ovat kevätlukukauden päättyessä, kuluvan lukuvuoden luku on syyslukukauden alussa. Opettajien määrä ilmaisee myös perusopetusryhmien määrän.

2.3.2. Tunne-elämän häiriön tai muun sopeutumattomuuden vuoksi annettava erityisopetus (ESY)

ESY -opetuksen tavoitteena on parantaa oppilaan kokonaisvaltaista elämänhallintaa ja sosiaalisia valmiuksia sekä luoda tiedollista ja taidollista pohjaa peruskoulun jälkeisille jatko-opinnoille ja työelämään siirtymiselle.

Kaarinassa on kaksi ESY -luokkaa. Luokka-asteiden 1-6 luokka on Ylikylän koulussa ja 7-9 -luokka on Veitenmäen koulussa. Luokat ovat yleisopetuksen koulujen yhteydessä, mikä mahdollistaa yhteistyön yleisopetuksen opettajien kanssa, ja oppilaiden integroinnin yleisopetuksen ryhmiin. Integrointia toteutetaan mahdollisuuksien mukaan. ESY -opetukseen on sijoitettu tällä hetkellä kaksi erityisluokanopettajan virkaa.

- erityisluokanopettaja 25 vkt luokat 1-6
- erityisluokanopettaja 26 vkt luokat 7-9

Vuosiluokat 1-6

Lukuvuonna 1997-98 ala-asteen ESY -luokalla opiskeli viisi oppilasta.

lv. 1998 -99	lv. 1999 - 00	lv. 2000 - 01	lv. 2001-02
4 opp. *	5 opp.*	12 opp.	9 opp. *

Lukuvuonna 1998-99 sekä Mikaelin koulussa että Sirkkalan koulussa (ruotsinkiel.) opiskeli yksi kaarinalainen oppilas.

Vuosiluokat 7-9

Lukuvuonna 1997- 98 yläasteen ESY –luokalla opiskeli yhdeksän oppilasta.

10 opp.	9 opp.	9 opp.	8 opp. *

Tähdellä * merkityt luvut ilmoittavat oppilasmäärän syyslukukauden alussa. Muut luvut ilmoittavat oppilasmäärän kevätlukukauden lopussa.

2.3.3. Pajakoulu

Kaarinan peruskoulun Paja-luokka (ESY) kuuluu hallinnollisesti Veitenmäen kouluun, toimien kuitenkin eri kiinteistössä. Pajaluokka aloitti toimintansa syksyllä 1996. Oppilaat suorittavat pääsääntöisesti peruskoulun 8–9 luokkien oppimääriä. Oppilaiden viikkotuntimäärä on 30 tuntia, johon sisältyy työharjoittelua. Opiskelu sisältää perinteisen koulutyöskentelyn lisäksi elämänhallintaan ja sosiaalisten taitojen vahvistamiseen liittyvää toimintaa. Pajakoulussa on yksi päätoiminen tuntiopettaja. Lisäksi koulussa toimi Kaarinan Nuorten Pajamestareiden ja RAY:n palkkaama ohjaaja. Ohjaajan palkkaus sisältyy v. 2003 talousarvioon.

Pajakoulu perustettiin, ei toiseksi ESY - luokaksi, vaan vaihtoehtoiseksi tavaksi suorittaa perusopetuksen oppimäärä toiminnallisen viitekehyksen avulla. Tavoitteena oli ehkäistä syrjäytymistä ammatillisesta koulutuksesta, vähentää poissaoloja sekä lisätä yleistä elämänhallintaa. Projektin aikana 34:sta oppilaasta 20 on saanut päättötodistuksen. Kaarinan pajakoulu on alunperin tarkoitettu oppilaille,

joilla on heikko kyky ja motivaatio oppia asioita teorian kautta, mutta jotka toisaalta ovat innokkaita tekemään töitä käsillään.

Kaksi aikuista pajakoulussa antaa mahdollisuuden tukea oppilasta myös koulun ulkopuolella. Vapaa-ajan tukemisessa on otettu käytäntöön Avarttiohjelma (liite 3).

Pajakoulun oppilaat ovat työharjoittelussa yhden päivän viikossa. Työharjoittelu tapahtuu kaarinalaisissa tai turkulaisissa yrityksissä. Tämän kautta nuori oppii työelämän sääntöjä. Useasti työharjoittelu antaa tukea tulevan opiskelupaikan valintaan. Ohjaaja ja opettaja kiertävät säännöllisesti työharjoittelupaikoilla.

Kaarinan pajakoulu on lähtenyt koordinoimaan neljän pajakoulun verkostoa, jonka tarkoituksena on kehittää ja yhtenäistää valtakunnallisesti pajakoulujen toimintaa.

- pt. tuntiopettaja 24 vkt

lv. 1998-99	lv. 1999-00	lv. 2000 - 01	lv. 2001 -02
9 opp.	10 opp.	9 opp.	7 oppilasta *

2.3.4. Paja-ammattikoulu

Paja-ammattikoulu on tarkoitettu peruskoulun käyneille nuorille, jotka haluavat suorittaa autoalan perustutkinnon. Toiminnan järjestäjinä ovat Kaarinan Nuoret Pajamestarit Ry ja Turun teknillinen ammattioppilaitos. Opiskelu tapahtuu käytännönläheisesti ja pienryhmässä opettajan ja ohjaajan johdolla.

2.3.5. Harjaantumisopetus

EHA I –opetus ostetaan voimassaolevan sopimuksen mukaisesti Turun kaupungin koulutoimelta. Opetus annetaan Vuorelan erityiskoulussa.

Lv. 1997 –98 Vuorelan koulussa opiskeli 14 kaarinalaista oppilasta.

lv. 1998 - 99	lv. 1999 - 00	lv. 2000 - 01	lv. 2001 -02
14 oppilasta	12 oppilasta	11 oppilasta	11 oppilasta

EHA II – opetus järjestetään voimassaolevan sopimuksen mukaisesti Mylly-Antin koulussa.

Lukuvuonna 1997 –98 Mylly-Antin koulussa opiskeli yksi kaarinalainen oppilas.

lv. 1998 -99	lv. 1999-00	lv. 2000- 01	lv. 2001 -02
3 oppilasta	2 oppilasta	3 oppilasta	3 oppilasta

2.3.6. Vammautuneiden lasten opetus (EVY)

Kaarinan kaupungilla on sopimus EVY -opetuksen järjestämisestä Turun kaupungin Katariinan koulun kanssa. Kaarinalaiset oppilaat opiskelevat pääasiassa dysfasia –luokalla noudattaen mukautettua opetussuunnitelmaa.

lv. 1998 -99	lv. 1999 -00	lv. 2000 -01	lv. 2001 -02
5 oppilasta	5 oppilasta	5 oppilasta	5 oppilasta

2.3.7. Kuulovammaisten lasten opetus (EKU) ja näkövammaisten lasten opetus (ENÄ)

Kaarinan kaupungilla on sopimus EKU -opetuksen järjestämisestä Turun kaupungin C.O. Malmin koulun kanssa.

lv. 1998 -99	lv. 1999 -00	lv. 2000 -01	lv. 2001 -02
-	-	2 oppilasta	2 oppilasta

ENÄ -opetus on järjestetty integroimalla oppilaat yleisopetuksen luokkaan.

2.4. Muu erityisopetus

Kaarinan kaupunki sijoittaa tarvittaessa oppilaita Lausteen perhekuntoutuskeskuksen Satulavuoren kouluun (ESY) tunne-elämän häiriön tai muun sopeutumattomuuden vuoksi. Johtosäännössä on määrättyä erikseen myös sairaalaopetuksesta.

2.5. Päivähoidossa annettava erityisopetus

Lapsi, joka kuuluu 11-vuotisen oppivelvollisuuden piiriin, ja siirtyy oppivelvollisuuteen 5- tai 6-vuotiaana, on tavallisesti ensimmäisen kouluvuotensa päiväkodissa. Kaarinan sosiaalitoimen päivähoidossa toimii tällä hetkellä kaksi integroitua pienryhmää Poikluoman ja Kultanummen päiväkodeissa. Näihin pienryhmiin sijoitetuilla lapsilla on ensisijaisesti eriasteisia kielellisiä vaikeuksia. Kaarinas- sa on viisi erityislastentarhanopettajaa.

- 2 kiertävää erityislastentarhanopettajaa
- 1 erityislastentarhanopettaja, Poikluoman päiväkot
- 1 erityislastentarhanopettaja, Kultanummen päiväkot
- 1 resurssierityislastentarhanopettaja, Hovirinnan päiväkot

Päivähoidossa, sekä päiväkodeissa että perhepäivähoidossa, on lisäksi ns. kahdenpaikkalaisia lapsia. Päätöksen sijoituksesta tekee jokin kaupungin ulkopuolinen taho (esim. terveyskeskus tai TYKS) ja se on voimassa aina seuraavan toimintakauden alkuun. Lapsien lukumäärä vaihtelee vuosittain, syksyllä 2001 ns. kahdenpaikkalaisia lapsia oli n. 20.

2.6. Erityispäivähoidon suunnitelma

Erityispäivähoidon piirissä on tehty suunnitelma jossa käsitellään alle kouluikäisten erityisopetusta ja kasvatusta.

2.7. Alkuluokka

Alkuluokka on Ylikylän koulun yhteydessä oleva pienluokka, joka toimii päivähoidon ja koulutoimen yhteistyönä. Alkuluokka on tarkoitettu niille seitsemän vuotta täyttäneille tai täyttävillä lapsille, jotka eivät ole vielä valmiita kouluun, mutta jotka eivät hyödy lykkäysvuodesta päiväkodissa. Luokassa on opettajan lisäksi päivähoidon palkkaama avustaja. Alkuluokan tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä yksilöllisten tarpeiden mukaan. Opetussuunnitelmana on tehostettu esiopetus. Tavoitteena on parantaa lasten työskentely- ja oppimisvalmiuksia sekä ehkäistä oppimisvaikeuksia. Lapsille tehdään yksilölliset oppimistavoitteet (HOJKS). Alkuluokan tavoitteena on, että lapsi siirtyy seuraavan lukuvuoden alussa yleisopetuksen 1. luokalle. Oppilaat valitaan kouluvalmiustutkimusten perusteella.

Alkuluokassa koulupäivät ovat maanantaista perjantaihin 8.00-12.00. Koulupäivän jälkeen oppilaat voivat jatkaa samassa tilassa iltapäiväkerhossa. Lukuvuonna 2001-02 alkuluokalla oli oppilaita kahdeksan. Heistä neljä sijoittui vuoden jälkeen tavalliseen luokkaan, kaksi ESY- ja yksi EMU-luokkaan.

2.8. Suomi toisena kielenä - opetus

Kaarinassa aloitti keväällä 2000 tauon jälkeen Suomi toisena kielenä –opettaja. Opettaja toimii tuntiopettajana pääsääntöisesti Hovirinnan, Piispanristin, Vaarniemen ja Rantakulman kouluissa. Vaikka kyseessä ei varsinaisesti ole erityisopetuksen osa-alue, on maahanmuuttajien tarpeet huomioitava erityisopetuksen resursseja suunniteltaessa.

Ulkomaalaistaustaisia (oppilaan molempien / toisen vanhemman äidinkieli on muu kuin suomi) oppilaita on yhteensä 75. Suomi toisena kielenä – opetukseen osallistuu yhteensä 35 oppilasta. Lukuvuonna 2001 –02 opetukseen osallistui 36 oppilasta. Kaarinalaiset maahanmuuttajaoppilaat puhuvat seuraavia kieliä äidinkielenään: albania, arabia, englanti, espanja, farsi/persia, kurdi, romania, ruotsi, turkki, venäjä ja vietnam.

2.9. Kouluavustajat

Tällä hetkellä ESY –luokilla, Rantakulman koulussa ja alkuluokalla on avustajat. Yleisopetuksen koulussa on myös avustajia, pääasiassa oppilaiden henkilökohtaisia avustajia. Avustajien työsuhteet ovat määräaikaisia.

Kaarinan kaupungin palkkaamat kouluavustajat lukuvuosittain:

lv. 1998 -99	lv. 1999 -00	lv. 2000 -01	lv. 2001 -02
Yht. 6, joista neljä Kaarinnan kouluissa.	Yht. 8, joista viisi Kaarinnan kouluissa.	Yht. 9, joista 8 Kaarinnan kaupungin kouluis- sa. Lisäksi yksi avustaja 3 kk:ksi.	Yht. 11, joista 9 Kaarinnan kaupungin kouluis- sa.

3. MONIHALLINNOLLINEN YHTEISTYÖ ERITYISOPETUKSESSA

Kaarinassa on työskentelee useampia työryhmiä ja projekteja, joissa koulutoimi on edustettuna. Osa työryhmien työskentelystä liittyy konkreettisesti myös erityisopetukseen.

Erityisopetuksen kehittämisessä pitää ottaa huomioon mm. seuraavat projektit:

- PÄKÄ
- Onnistuva nuori hanke (KELAn rahoittama projekti)
- Nuorten Pajamestarien projektit, esim. Eloa – projekti
- Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman laadintatyöryhmä
- SYKE – työryhmä
- SERI (seksuaalinen riisto) – työryhmä

III TEOREETTINEN TAUSTA

4. ERITYISOPETUKSEN TEOREETTISTA TAUSTAA

4.1. Ongelmana kasvava erityisopetukseen siirrettävien oppilaiden määrä

Tilastokeskuksen aineiston pohjalta erityisopetukseen siirrettyjen oppilaiden osuus perusopetuksen oppilaista on kasvanut tasaisesti. Vuonna 1995 erityisluokkien oppilaiden osuus koko ikäluokasta oli 2,9 % ja vuonna 2000 sama osuus oli 4,5 %. Kuntakohtaisia eroavuuksia tilastoista löytyy; eräissä kunnissa jo enemmän kuin joka neljäs lapsi on ollut erityisopetuksessa. Vastaavasti joissain pienissä kunnissa olisi tarvetta, muttei tarjontaa. Jos kasvu jatkuisi samaan tahtiin, vuonna 2005 erityisopetusta saavia oppilaita olisi 6%. (Luukkainen 2001.) Luukkaisen mielestä tilanne on muuttumassa kestävämmäksi niin koulutuksellisesti kuin taloudellisestikin. Erityisopetus siis kaipaa kokonaisvaltaista uudistamista. Hänen mielestään uudistus lähtee lapsen kehityksen parhaasta mahdollisesta tuesta. Sen perustana hän näkee opettajien välisen yhteistyön ja tuen kohdentamisen oppilaalle joustavasti hänen omassa perusrhymässään. Oppilasryhmitysten tulisi olla joustavia ja samanaikaisopetusta voitaisiin hyödyntää. Luukkainen painottaa, että erityisopettajan työn painopiste tulisikin siirtää erottavasta opetuksesta yhdistävään opetukseen. Koululla tulisi olla vahva pedagoginen kokonaisuus, jotta nämä tukemistarpeet voidaan toteuttaa. Kaikkia erityisluokkia ei ole tarvetta poistaa. Uudistuksen perusratkaisuna Luukkainen näkee kategorisista kokonaissirroista irtipääsemistä ja siirtymistä joustaviin, todellisesti yksilöllisiin ratkaisuihin. Hyvä koulutusjärjestelmä sisältää vaihtoehtoiset yleisopetuksen järjestelyt, tukiovetuksen, osa-aikaisen erityisopetuksen, erityisluokat, erityiskoulut, oppilashuolto- ja kuntoutuspalvelut, avustajapalvelut, välineet, moniammatillisen yhteistyön ja jatko-opintoyhteydet.

Kaarinan kaupungissa erityisopetukseen siirrettyjen oppilaiden prosentuaalinen osuus jää alle valtakunnallisen keskiarvon, mutta on nähtävissä, että perusopetuksessa on painetta oppilaiden siirtämiseen erityisopetukseen.

Perusopetuksessa olevien oppilaiden tarvitsemia tukitoimia olisikin ryhdyttävä toteuttamaan uusilla tavoilla. Tämä edellyttää kuitenkin koulun tasolla vahvoja asenteellisia, toimintakulttuurillisia ja rakenteellisia muutoksia (Ikonen & Ojala 2002). Erityistä tukea ja huomiota tarvitsevia lapsia on joka ryhmässä. Eräs tärkeä edellytys näiden lasten koulunkäynnin onnistumiselle yleisopetuksen ryhmässä on koulukokouksen erityiskasvatuksellisten tietojen ja taitojen lisääminen ja jatkuvan tuen varmistaminen (koulutus, resurssit, työnohjaus, erityisopetuksen tiimin tuki).

Uuden opetussuunnitelmatyön tavoitteena on ollut opetuksen yhdenvertaistaminen riippumatta siitä, missä lapsi käy koulunsa. Opetussuunnitelman tehtävänä on tukea oppilaan oppivelvollisuuden suorittamista. Tärkeänä tavoitteena on myös oppilaan yksilöllinen ja yhteisöllinen kehittyminen osana elinikäistä oppimista. Kouluympäristön pitäisi pystyä tukemaan lapsen sosiaalista verkostoa ja ihmissuhteita (Sarjala 2001).

Poliittiset päätökset luovat arvoperustan, joka vaikuttaa erilaiseenkin oppijaan. Erityisopetuksen opetussuunnitelman tulisi olla kiinteä osa yleisopetuksen suunnitelmaa. Opetussuunnitelman tulisi ottaa huomioon koko ikäluokka. Erityisopetuksen kannalta huomio tulisi kohdistaa varsinkin esiopetukseen ja luokille 1-6. Esi- ja alkuopetuksen onnistunut oppimisvaikeuksien tunnistaminen ja tukitoimien järjestäminen vähentävät selvästi ylemmillä luokilla esiintyviä vaikeuksia ja helpottavat niiden hoitamista (Annola 2001). (HOJKS, erityisopetuksen tiimi, moniammatillinen yhteistyö).

4.2. Uudenlaisien rakenteiden ja toimintamallien luominen

Muutoksen oleellinen tekijä on myös opettajien koulutus ja asenteiden muutos. Näitä muutostuulia pyrkii levittämään myös opetushallituksen kehittämishanke. Opetushallitus on selvittänyt erityisopetuksen tilaa arviointiraportissaan vuonna 1996. Kansallisen arviointityön pohjalta käynnistettiin valtakunnallinen erityisopetuksen kehittämishanke, jonka tehtävänä on ratkaista keskeisiä valtakunnallisia erityisopetuksen kehittämishaasteita ja tuottaa valtakunnallisten tavoitteiden mukaisesti erilaisia toimintamalleja kuntien käyttöön. Hanke päättyi vuonna 2001 ja sen tuloksia pyritään levittää laajempaan käyttöön uudella hankkeella, joka alkoi keväällä 2002. Tämä Erityistä tukea tarvitsevien opetuksen kehittäminen yleis- ja erityisopetuksessa hanke on nimetty LATU –hankkeeksi (laatua opetukseen, tukea oppimiseen), jonka tavoitteena on etsiä uudenlaisia ratkaisuja erityisopetuksen järjestämiseksi. Siinä pyritään yleis- ja erityisopetuksen eheyttämiseen ja luomaan malleja, joilla syrjäytymistä ja syrjäyttämistä voidaan ennaltaehkäistä. Hankkeen kantava ajatus on inklusio. Lähikouluperiaatteen hengen mukaista on myös ajatus siitä, että palvelut tuodaan niitä tarvitsevan luokse. Pyrkimys on rakentaa tukiverkosto, joka antaisi moniammatillista tukea oppilaan koulupolulle.

Jotta koulutoimen rakenteellinen ja asenteellinen muutos olisi mahdollista, tulisi koulutuksen järjestäjän luoda edellytykset tähän. Tähän tähtäviä toimenpiteitä ovat mm. erityisopettajien sijoittaminen kouluille, tiedon jakaminen, koulutus, työnohjaus ja oppilashuoltotyöryhmän aseman korostaminen. Mm. Mastopieri ja Struggs tulivat tutkimuksessaan (1996, 71 - 72) siihen johtopäätökseen, että erityisopetuksen ja yleisopetuksen yhteistyön onnistuminen on yhteydessä useisiin tekijöihin. Onnistumiseen vaikuttavat hallinnollinen tuki, materiaali- ja henkilökuntaresurssit, suunnitteluajan riittävyys sekä käytetyt opetusmenetelmät. Lisäksi opettajien mielestä luokan oppilasmäärän pitäisi olla alle 20. Opettajat kokivat myös tarvitsevansa tukea erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opettamiseen.

Kaksoisjärjestelmän (erityisopetus ja yleisopetus erillään) taustalla on ajatus siitä, että ongelma on oppilaassa, ei oppimisympäristössä. Tämän käsityksen mukaan myös toimenpiteet on kohdistettava häneen. Oppilas esim. siirretään suoraan erityisluokkaan, koska hän ei ole ollut sopiva yleisopetukseen (Naukarinen 2001). Nykyoppimiskäsityksen mukaan pyritään miettimään myös esim. oppimisympäristön vaikutusta oppijaan ja mahdollisiin vaikeuksiin. Osa kaksinaisjärjestelmän murtamistyötä on se, että ei erotella erityisopetusta ja yleisopetusta omaksi saarekkeekseen. Yleisopetuksen tulisi sisältää myös erityisopetuksen. Erityisopetus on hyvää yleisopetusta ja sen riittävyys tulisikin taata yleisopetuksen tavoin jokaiselle sitä tarvitsevalle, riippumatta tarpeen kestosta tai mahdollisesta siirrosta (Ikonen & Ojala 2002).

4.3. Valtakunnallinen normiohjaus ja lainsäädäntö

Perusopetuslaki ja valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet ohjaavat yksittäistä kuntaa opetuksen tavoitteiden asettelussa ja suunnittelussa (liite 5).

4.3.1. Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen lainsäädännöllinen perusta ja lähtökohdat

Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetusta järjestettäessä lähtökohtina ovat perusopetuslaki ja -asetus sekä näiden pohjalta annetut valtioneuvoston päätökset ja opetushallituksen antamat erityisopetuksen opetussuunnitelman valtakunnalliset perusteet. Valtioneuvosto on 20.12.2001 antanut uuden asetuksen (N:o 1435/ 2001), jossa säädetään perusopetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta. Asetus tulee voimaan 1.8.2002. Tuntijako otetaan käyttöön Opetushallituksen hyväksytyssä opetussuunnitelman perusteet (1-2 luokilla jo ensi syksynä, muilla luokilla vuoteen 2006 men-

nessä). Kaikki nämä ovat velvoittavia normeja opetusta järjestettäessä. Lainsäädännön keskeisimmät erityisopetusta säätelevät kohdat ovat seuraavat:

1.1 Erityisopetuksen näkökulma

Erityisopetuksen näkökulma näkyy mm. pykälässä 4, jossa korostetaan koulutuksellista tasa-arvoa ja elinikäistä oppimista oppilaan omien edellytysten ja tarpeiden mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen ja voittamiseen sekä syrjäytymisen torjumiseen ja sosiaalisten taitojen oppimiseen. Erityisopetuksen järjestämisestä määrätään pykälässä 9.

Koulutuksellisen tasa-arvon edistäminen ja elinikäinen oppiminen

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Opetuksessa otetaan erityisesti huomioon tyttöjen ja poikien erilaiset tarpeet sekä kasvun ja kehityksen erot. Oppilashuollon tulee edistää oppilaan terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia ja siten turvata hyvän kasvun ja oppimisen edellytykset.

Oppimisympäristön tulee antaa oppilaalle mahdollisuuksia kasvuun ja oppimiseen yksilönä ja ryhmän jäsenenä. Erityistä huomiota kiinnitetään oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen ja voittamiseen sekä syrjäytymisen torjumiseen ja sosiaalisten taitojen oppimiseen.

Opetuksen järjestämisestä määrätään mm., että viittomakielen opetus järjestetään äidinkieleen ja kirjallisuuteen sekä muihin kieliin varatuilla tunneilla. (8§).

1.2 Erityisopetusta koskevat erityissäädökset

Erityisopetusta koskevat erityissäädökset huomioivat opetuksen järjestämisen HOJKS:n mukaan. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä (PoL 25 § 2 mom) olevien oppilaiden opetuksessa oppiaineita voidaan yhdistää oppiainekokonaisuuksiksi ja jakaa osa-alueisiin siten kuin opetussuunnitelmassa määrätään. Tarvittaessa voidaan luopua ruotsin kielen tai muun vieraan kielen opetuksesta. Vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus voidaan puolestaan järjestää oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain siten kuin opetussuunnitelmassa määrätään.

Perusopetuslain 17 §:n 2 momentin mukaan erityisopetukseen otettujen ja siirrettyjen oppilaiden opetus voidaan, jos se on oppilaan oppimisedellytykset huomioon ottaen perusteltua, järjestää perusopetuslain 18 §:n perusteella 6 tai 7 §:stä poiketen siten kuin *oppilaalle laaditussa henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa määrätään*.

Perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa tarkoitettujen pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan tarvittaessa järjestää siten, ettei yhteisenä aineena opeteta toista kotimaista kieltä eikä vierasta kieltä. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetuksessa oppiaineita voidaan yhdistää oppiainekokonaisuuksiksi ja jakaa osa-alueisiin siten kuin opetussuunnitelmassa määrätään.

Vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus voidaan järjestää oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain siten kuin opetussuunnitelmassa määrätään.

HOJKS

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman toteutumista tulee arvioida ja seurata säännöllisesti ja erityisesti koulutuksen nivelvaiheissa, oppilaan siirtyessä varhaiskasvatuksesta opetustoimen piiriin, perusopetuksen aikana luokasta tai koulusta toiseen ja perusopetuksesta toiselle asteelle. Vastuu suunnitelman mukaisesta toiminnasta on tällöin sekä lähettävällä että vastaanottavalla oppilaitoksella. Siirtymävaiheessa lähettävän oppilaitoksen tulee antaa riittävät tiedot oppilaan aiemmasta opiskelusta vastaanottavalle oppilaitokselle siten, että henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman sisältämiä tietoja voidaan käyttää hyväksi oppilaan koulutuksen ja tukipalvelujen suunnittelussa ja järjestämisessä

4.4. Erityisopetuksen käsitteistöä

4.4.1. Normalisaatio, lähikoulu, integraatio ja inklusio

Tavoitetta erityisopetuksen järjestämisestä mahdollisimman pitkälle yleisopetuksen yhteydessä kutsutaan opetuksessa **normalisaatioksi**. Yhteiskunnallisesti se tarkoittaa puolestaan ihmisten sopeuttamista yhteiskunnan normeihin ja sääntöihin, joka saattaa johtaa siihen, että monet henkilöt syrjäytyvät tai heidät syrjäytetään erilaisilla tehokkuusvaatimuksilla tai ihanneihmisen malleilla. Normalisaatio opetuksessa voidaan saavuttaa jos lähdetään suunnitelmallisesti muuttamaan rakenteita, joiden peruslähtökohtana on toimiva yhteistyö erityisopetuksen ja yleisopetuksen välillä. Pyrkimystä normalisaatioon ilmentää yhteiskunnassa ja koulumaailmassa käytävä inklusiokeskustelu.

Lähikouluperiaate tarkoittaa, että jokainen lapsi saa halutessaan osallistua opetukseen siinä koulussa johon hän asuinpaikkansa perusteella kuuluu, tarvitsepa hän osallistumisensa ja oppimisensa tueksi erityisiä palveluita tai ei.

Lähikouluperiaate on ns. yhdistynyt järjestelmä, jossa yleisopetus ja erityisopetus ovat sulautuneet yhdeksi yhteiseksi kouluksi. Lähikouluperiaatteellinen koulu ottaa huomioon kaikkien tarpeet ja oppilaan yksilöllisiin tarpeisiin pyritään vastaamaan muuttamalla oppimisympäristöä joustavasti kohtaamaan oppilaan yksilöllisyys (Naukkarinen 2001, 347). Kun tukea tarvitsevat oppilaat saavat ikä kautensa mukaista opetusta yleisopetuksen koulussa, vältetään sijoittamasta liian montaa HOJKS-oppilasta yhteen ja samaan kouluun. Kun he sijoittuvat lähikouluihin, on kaikissa kouluissa samassa suhteessa erilaisia oppijoita kuin erilaisia yksilöitä muutenkin eri yhteisöissä. (Ikonen & Virtanen 2001)

Täydellinen **integraatio** nykyresurssein mahdotonta, mutta integraatio- ja inklusioajattelu ovat hyviä lähtökohtia koko opetuksen palvelujärjestelmän kehittämiseksi (Rönty 2001). Opetushallituksen LATU-hanke vihkiytyy **inklusion** ihanteisiin. Ajatus inklusiosta on suoranainen seuraus normalisaatioperiaatteen noudattamisesta. Inklusio tarkoittaa käsitystä, jonka mukaan yksilö sulautuu, kuuluu tiiviinä osana yhteisöön, ominaisuuksistaan riippumatta. Periaatteena on ihmisten välinen tasa-vertaisuus yhteiskunnassa. Normalisaatio, integraatio, lähikouluperiaate ja inklusio kietoutuvat käsitteinä tiiviisti toisiinsa. Tosiasia on, että ne ovat nykyoppimiskäsityksen mukaisia ajatuksia erityisen oppilaan tukemisessa.

Erityisopetuksen nivominen osaksi yleisopetusta hyödyntää tukea tarvitsevien oppilaiden lisäksi luokan muita oppilaita. Luokassa on usein useampi aikuinen. Voidaan hyödyntää samanaikaisopetusta, tiimiopettajuutta, yhteistoiminnallista oppimista, mukautusta ja erityistä. Mm. yhteistoiminnallisella oppimisella on saatu hyviä tutkimustuloksia erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden kohdalla. Oleellista on myös oppimisympäristön huomioiminen ja sen muokkaaminen oppimista tukevaksi.

Oppilaan oppimistyöni tunteminen loiventaa myös tietä mahdollisten vaikeuksien vastamäessä. Oppimisvaikeuden kokonaisvaltaisen huomioimisen parhaita ratkaisuja ovat ne, joissa samanaikaisesti paneudutaan prosessiin ja hyödynnetään koulun mahdollisuudet sosiaalisena yhteisönä. Yhteisöllä on kasvatuksessa ja opetuksessa erityisen suuri merkitys, joten siihen tulisi kiinnittää aiempaa enemmän huomiota. Lapsen ja nuoren tulisi pystyä tuntemaan olevansa ryhmän jäsen. Yhteisöllisyys toimii eräänä ongelmakäyttämisen ehkäisijänä. Lasta tai nuorta ei pidä koulupolullaan eristää luonnollisesta yhteisöstään, vaan korostaa sen merkitystä kasvua ja elämänuraa tukevana tekijänä (Ikonen & Ojala 2002).

4.4.2. Lahjakkaat ja lahjakkaat alisuoriutujat

Lahjakkaana voidaan pitää lasta, jolla on jollakin erityisalueella ikäisiään laajemmat tiedot ja taidot, ei pelkästään älykkyydosamäärästä riippuvainen. Alisuoriutujana voidaan pitää lasta, joka ei edellytyksistään huolimatta pääse omien edellytyksiensä mukaiselle tasolle. Lahjakkaan lapsen alisuoriutumisen syitä voivat olla mm: ympäristön vaikutus suhteessa omiin kykyihin, vanhempien tai lapsen suhtautuminen kouluun, itseluottamusongelma, epäsuhtaiset vaateet itseään kohtaan, pelko omaa erilaisuutta kohtaa, keskittymiskyvyttömyys, päämäärättömyys, turhautuminen...

Lahjakkaalla lapsella voi olla ongelmia suhteessa ympäristöön. Hän voi kokea erilaisuutensa eristäväksi ja tämä taas vaikeuttaa sopeutumista. Lahjakkaat lapset tuovat toisen ääripään oppilasainekseen. Tukea tarvitaan nyt mm. siinä, että hänelle tulisi löytää tarpeeksi haastavia ja kiinnostavia tehtäviä ja töitä. Oppilasta pitäisi pystyä kasvattaa sietämään myös toisen ääripään erilaisuutta (vähemmän osaavia ja tietäviä). Tulisi välttää arkipäivän ajautumista sellaiseksi, että lahjakas alkaisi suhtautua negatiivisesti auktoriteetteihin. Sosiaalisia taitoja tulisi harjoitella koko luokan voimin. Monipuoliset työmenetelmät mm. yhteistoiminnallinen oppiminen soveltuu erinomaisesti silloin, kun luokassa on heterogeeninen joukko. Haasteena on lahjakkaan lapsen tunnistaminen ja tämän asioiden ja mahdollisesti vastaan tulevien ongelmien esille ottaminen ja käsittely mm. erityisopettajan istunnoissa ja kohtaamisissa vanhempien kanssa. (Nina Heikkinen, Jaana Lehtimäki, Johanna Virtanen ja Tanja Westman)

5. MIKÄ VOI OLLA MUUTOKSEN ESTEENÄ?

Tällaisten ajatusten toteutumisen esteinä voidaan nähdä lyhyen tähtäimen suunnitelmat (tai jopa suunnitelmattomuus), opettajien asenteet ja resurssipula. Oleellista on luoda kaikkien yhtenäinen toimintasuunnitelma, joka ulottuu organisaatioon (eo ja opp.huolto) ja näiden toiminnan seurantaan ja arviointiin. Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden koulutie tulisi nähdä palvelujatkumona, joka saattaisi lähteä jo päivähoidosta jatkuen perusopetukseen ja toisen asteen koulutukseen.

6. LAATUTEKIJÄT JA TUKITOIMET YLEISOPETUKSESSA

6.1. Opetuksen tukitoimet

Kaikilla yleisopetuksen kouluilla on käytettävissään koulun tavanomaisia yleisopetuksen tai erityisopetuksen tukimahdollisuuksia, joiden käyttö on ensisijaista. Mikäli oppilaan erityistarpeita ei voida näillä tukitoimenpiteillä yleisopetuksessa riittävästi huomioida, järjestetään opiskelu erityisluokalla tai erityiskoulussa. Jotta oppilaat saisivat tasonsa mukaista opetusta ja opettajat jaksaisivat työssään, tulee opettajalla olla apunaan: erityisopetuksellista tukea, HOJKS-tietoa, moniammatillista yhteistyötä, avustajien palveluja, erityisiä oppimateriaaleja ja apuvälineitä, koulun ja kodin välistä yhteistyötä ja täydennyskoulutusta.

6.1.1. Opetuksen eriyttäminen ja samanaikaisopetus

Oppilasta voidaan yleisopetuksessa tukea erilaisin opetuksellisin järjestelyin. Erityisopettaja voi toimia opettajan apuna opetusta eriyttäessä. Yhteistyössä erityisopettajan kanssa toteutettu samanaikaisopetus antaa mahdollisuuden eriyttää opetusta oppilaiden taitojen mukaisesti. Tällöin tulevat huomioitua myös lahjakkaiden oppilaiden tarpeet. Kahden aikuisen läsnäolo luokassa mahdollistaa henkilökohtaisemman ohjauksen kuin mihin opettajalla yksin olisi mahdollisuus.

6.1.2. Tukiopetus

Opinnoissa tilapäisesti jälkeen jäänyttä tai muutoin erityistä tukea tarvitsevaa oppilasta tuetaan antamalla hänelle tarvittaessa tukiopetusta. Koulutuslautakunta varaa tukiopetukseen oppilasmääriin perustuvan koulukohtaisen kiintiön, jonka kohdentamisen koulu ratkaisee.

6.1.3. Osa-aikainen (laaja-alainen) erityisopetus

Osa-aikainen, luokaton erityisopetus muodostaa oleellisen osan koulun tukitoimista. Opetuksesta vastaa erityisopettaja. Yhteistyökumppaneina ovat vanhempien ja opettajien lisäksi kouluterveydenhoitaja, koulupsykologi, koulukuraattori, perheneuvolan henkilöstö ja muut asiantuntijat. Opetusta voidaan antaa samanaikaisopetuksena tai pienryhmä- ja yksilötyöskentelyinä.

Vuosiluokilla 1-6 opetus painottuu luokille 1-3 ja esiopetukseen tavoitteenaan oppimisvaikeuksien varhainen havaitseminen ja ennaltaehkäisy sekä oppilaan kokonaisvaltainen kuntouttaminen. Vuosiluokilla 7-9 opetusta toteutetaan klinikkamuotoisesti.

Osa-aikaisen erityisopetuksen keskeiset alueet ovat puheopetus, lukemisen, kirjoittamisen ja matematiikan opetus sekä oppilaan opiskelutaitojen harjaannuttaminen. Opetuksella tuetaan myös muiden oppiaineiden opiskelua sekä autetaan oppilasta muilla tavoin ilmenevissä oppimisvaikeuksissa. Tukemalla oppilasta yleisopetuksen luokassa omassa koulussaan vähennetään tarvetta erityisopetussiirtoihin.

Koulun erityisopettaja osallistuu myös asiantuntijana erityisopetussiirtojen valmisteluun ja erityisluokilta palaavien oppilaiden yleisopetukseen sopeuttamiseen sekä koulunsa oppilashuoltoryhmän toimintaan. Työhön sisältyy myös opettajien ja vanhempien konsultointia ja ohjausta sekä oppilashuoltoon liittyviä tehtäviä.

6.1.4. Koulun oppilashuoltotyö

Koulun oppilashuoltotyöllä tuetaan oppilaan tasapainoista kasvua ja kehitystä ja oppimisen edellytyksiä edistävää toimintaa. Siihen osallistuvat kaikki kouluyhteisön työntekijät. Oppilashuoltotyö on luonteeltaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevää. Sitä toteutetaan sekä yksilö- että yhteisötasolla ja yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa.

Koulun opetussuunnitelmassa määritellään ja sen toimintasuunnitelmassa täsmennetään, miten koulun oppilashuolto järjestetään.

Oppilashuoltotyön ydin on säännöllisesti kokoontuva moniammatillinen oppilashuoltoryhmä. Siihen kuuluvat pysyvinä jäseninä koulun tarpeen mukaan rehtori, erityisopettaja, terveydenhoitaja, koulupsykologi, koulukuraattori ja/tai opinto-ohjaaja. Lisäksi mukana ovat kulloinkin asianomaisen luokan opettaja sekä mahdollisesti oppilaan huoltaja ja muut asianosaiset.

Oppilashuoltoryhmässä oppilaan asiaa arvioidaan, suunnitellaan tarvittavat toimenpiteet ja jaetaan tehtävät työryhmän jäsenten kesken.

6.1.5. Koulupsykologi- ja koulukuraattoripalvelut

Koulupsykologien ja koulukuraattorien toimenkuvaan kuuluu lapsen kehityksen ja kasvun tukeminen erilaisissa koulunkäynnin vaikeuksissa. Tällaisia tilanteita ovat mm. oppimisvaikeudet, sopeutumisasikeudet, sosiaaliset ongelmat, käyttäytymisongelmat sekä tunne-elämän vaikeudet.

Koulupsykologit ja -kuraattorit antavat ohjausta ja neuvontaa näissä pulmatilanteissa sekä perheille että koulun henkilöstölle. Työ koostuu lähinnä lasten yksilötapaamisista, perhetapaamisista, kodin ja koulun yhteistyöneuvotteluista sekä yhteistyöstä muiden asiantuntijatahojen ja hallintokuntien kanssa.

Psykologit ja kuraattorit osallistuvat myös koulujen oppilashuoltoryhmiin, joissa suunnitellaan yksittäisten lasten tukitoimia sekä sovitaan työnjaosta eri henkilöiden kesken. Lisäksi oppilashuoltoryhmässä on mahdollisuus konsultoida opettajia. Koulupsykologit tekevät myös oppimisvaikeustutkimuksia sekä kouluvalmiuden arviointeja. Kuraattoreilla työ painottuu koulun sosiaalityöhön. Lisäksi psykologit ja kuraattorit osallistuvat erityisopetukseen siirtojen valmistelutyöhön erityisopetuksen tiimissä. Koulukuraattoreille ja -psykologeille ohjaututaan oppilashuoltoryhmien kautta. Opettajat, perheet, lapset ja nuoret voivat olla myös suoraan yhteydessä heihin.

6.1.6. Eteneminen yksilöllisen opetussuunnitelman mukaan

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) laaditaan oppilaalle, joka on otettu tai siirretty erityisopetukseen yhdessä tai useammassa oppilaineessa.

Kokonaan erityisopetukseen siirretty oppilas voi käydä koulua integroituna yleisopetuksen luokalla taikka osittain tai kokonaan erityisluokalla tai erityiskoulussa.

Yleisopetuksen luokalla opiskelevan oppilaan henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa laadittaessa varmistetaan, että koululla on käytettävissään oppilaan tarvitsemat tukitoimet. Tällöin tulevat kysymykseen erityisesti osa-aikainen erityisopetus, luokanopettajan tai aineenopettajan konsultaatio sekä kouluohjaajan apu. Integroitaessa erityisoppilasta yleisopetuksen luokkaan järjestetään opettajalle jo etukäteen mahdollisuus saada koulutusta. Hänelle tarjotaan myös mahdollisuus työnohjaukseen. Suositeltavaa on, ettei integroidun oppilaan luokan koko ylitä 25 oppilasta, elleivät säännökset edellytä tätä pienempää ryhmäkoko.

Henkilökohtainen opinto-ohjelma laaditaan tarvittaessa oppilaalle, jolla on koulunkäyntiin tai oppimiseen liittyviä vaikeuksia esim. pitkän sairauden jälkeen tai harkittaessa siirtoa erityisopetukseen. Henkilökohtaisessa opinto-ohjelmassa määritellään tarvittavat tukitoimet.

6.1.7. Koulunkäyntiavustajat

Koulunkäyntiavustajat voivat olla joko vakinaisia tai määräaikaisia. He toimivat Kaarinassa oppilaan henkilökohtaisina avustajina. Koulutoimen oman henkilöstön lisäksi voidaan apuna mahdollisuuksien mukaan käyttää työvoimahallinnon kautta saatavia avustajia ja harjoittelijoita. Lisäksi voi olla kouluavustajia jotka toimivat laajemmin koulutyötä avustavana henkilöstönä.

Koulutusvirasto jakaa avustajaresurssit kouluille. Koulu vastaa käytettävissään olevien resurssien puitteissa koulunkäyntiavustajien sijoittelusta oppilaiden tueksi. Oppilaan avustajatarve arvioidaan moniammatillisena yhteistyönä oppilaan henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS) tai henkilökohtaisessa opinto-ohjelmassa.

6.1.8. Luokan kertaaminen

Varsinkin alkuopetuksessa luokan kertaaminen voi olla keino saada lisää aikaa lapsen kehitykselle ja heikkojen välinetaitojen vahvistamiselle. Tätä tukitointa voidaan käyttää silloin, kun se perustuu huolelliseen harkintaan ja tarvittaessa psykologin tekemiin tutkimuksiin ja kun asiaa on pohdittu yhteistyössä kodin ja koulun kesken.

6.1.9. Yksityisopetus

Oppilaalle voidaan antaa yksityisopetusta poikkeustilanteissa silloin, kun opetusta ei ole mahdollista järjestää muita koulun tukitoimia käyttäen. Yksityisopetus voi tulla kyseeseen esim. oppilaan odottaessa paikkaa sairaalaopetukseen tai sairaalajakson jälkeen ennen siirtymistä omaan kouluun. Jokainen yksittäinen tapaus ja yksityisopetuksen laajuus harkitaan ja ratkaistaan erikseen. Yksityisopetusta antamaan pyritään hankkimaan pätevät opettajat.

6.1.10. Koulun toimintaa tukevat ulkopuoliset asiantuntijapalvelut

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen koulunkäynnin tukeminen on parhaimmillaan moniammatillista yhteistyötä. Koulun toimintaa tukevatkin erilaiset koulun ulkopuoliset, lähinnä terveydenhuollon ja perusturvatoimen tuottamat asiantuntijapalvelut. Näitä palveluja tarjoavat mm. neuropsykologi, lastenpsykiatri, foniatri, puheterapeutti, fysioterapeutti, toimintaterapeutti, musiikkiterapeutti ja psykoterapeutti.

6.1.11. Koulukuljetukset

Koulutuslautakunta päättää erikseen koulukuljetuksia koskevista periaatteista ja myöntämisperusteista.

6.1.12. Muut tukitoimet

Muita tukitoimia ovat edellä mainittujen lisäksi oppilaanohjaus sekä erityiset opetusjärjestelyt kuten esim. jostakin oppiaineesta vapauttaminen. Myös ajanmukaiset erityisopetuksen materiaalit tukevat lapsen opiskelua.

Tukitoimeksi on myös katsottava mahdollisuus lähettää oppilas tukijaksolle erityisluokkaan. Tällöin on mahdollista panostaa tiettyihin pulmia tuottaviin asioihin ja myös omalla opettajalla on mahdollisuus saada ohjausta erityisluokanopettajalta. Tukijakso saattaa olla myös tarpeen, jos tilanne omassa koulussa on jollain tavalla kriisiytynyt tai halutaan saada käsitys pienluokkamuotoisen opetuksen hyödyistä oppilaan kohdalla. Tukijakso on aina tilapäinen toimenpide, joka kestää muutamasta viikosta yhteen lukuvuoteen. Jaksolla tulee olla selkeät tavoitteet, jotka kirjataan yhdessä lähettävän ja vastaanottavan opettajan kanssa. Tukijakso toteutetaan ilman erityisopetukseen siirtopäätöstä ja se edellyttää huoltajan suostumusta. Tukijaksosta päätetään koulun oppilashuoltoryhmässä ja valmistelussa on mukana erityisopetuksen tiimi ja siinä varsinkin koulupsykologi tai -kuraattori.

6.2. Maahanmuuttajaopetuksen yhtymäkohdat erityisopetukseen

Maahanmuuttajaoppilas, jonka suomen kielen taito ei ole riittävä, aloittaa koulunkäyntinsä valmistavassa opetuksessa. Tämä orientaatiovaihe kestää yleensä yhden lukuvuoden, mutta oppilas voi siirtyä yleisopetukseen jo aiemminkin, jos suomen kielen taito ja opiskelunvalmiudet sen sallivat. Maahanmuuttajaoppilaan heikko suomen kielen taito ei ole peruste erityisopetussiirolla, vaan oppilaalle järjestetään erityistä kielitaidon parantamiseen tähtäävää opetusta. Yleis- ja erityisopetuksessa maahanmuuttajalasten tukikeinoina voidaan käyttää S2-opetusta (suomi toisena kielenä), tukiovetusta suomeksi ja oppilaan omalla äidinkielellä, oppilaan oman äidinkielen opetusta sekä tarvittaessa viittomien opetusta.. Maahanmuuttajat noudattavat mahdollisimman pitkälle peruskoulun yleistä opetussuunnitelmaa ja erillistä maahanmuuttajaopetuksen opetussuunnitelmaa. Tavoitteena on toimivan kaksikielisuuden saavuttaminen.

6.3. Erityistä tukea tarvitsevat lapset esiopetuksessa

Esiopetusta järjestetään päiväkodeissa ja osassa kouluja. Esiopetuksessa olevien lasten erityisopetus ja tukitoimet järjestetään samojen periaatteiden pohjalta kuin perusopetuksessakin. Järjestelyt suunnitellaan yhteistyössä kotien, koulujen, oppilashuoltohenkilöstön ja päivähoitotoimen kanssa (erityisopetuksen tiimi).

Erityistä huomiota kiinnitetään opetuksen tukitoimia (koulunkäyntiavustajat ja muut tukipalvelut) ja osa-aikaista erityisopetusta koskeviin järjestelyihin sekä näiden seurantaan. Osa-aikaisen erityisopetuksen resursseja ohjataan myös esiopetukseen ja henkilöstöjärjestelyt toteutetaan niin, että erityisen tuen tarpeessa olevat lapset löydetään mahdollisimman varhain ja tuen jatkuvuus päiväkodin ja koulun esiopetuksesta alkuopetukseen turvataan mahdollisimman hyvin myös yhteisiä opettajia käyttäen. Jokaiselle esiopetukseen osallistuvalla lapsella laaditaan yksilöllinen esiopetuksen suunnitelma. Siinä voidaan ottaa huomioon lapsen erityisen tuen tarve sekä tätä koskevat järjestelyt ja näiden seuranta. Yhteinen seurantalaveri pidetään myös lapsen siirtyessä esiopetuksesta alkuopetukseen. Erityisopetukseen otetulle lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille tarjotaan mahdollisuus osallistua esiopetukseen 5-vuotiaana vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista.

Erityistä tukea tarvitsevien lasten esiopetusta kehitetään käyttämällä hyväksi joustavia esi- ja alkuopetuksen opetusjärjestelyjä sekä koulutoimen ja päivähoitotoimen yhteistyötä. Esiopetuksen järjestämisestä on laadittu oma koulutoimen ja päivähoidon yhteinen kokonaissuunnitelma.

6.4. Yhteistyömuodot

Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen järjestämiseksi ja tarvittavien tukitoimien toteuttamiseksi koulutoimi tekee moniammatillista yhteistyötä eri tahojen kanssa. Kotien ohella yhteistyötahoista keskeisimmät ovat sosiaalitoimi, päivähoito, terveydenhuollon eri tahot sekä nuorisotoimi. Yhteistyötä erityisesti näiden tahojen kanssa tehostetaan ja kehitetään (erityisopetuksen tiimi ja moniammatillinen yhteistyö). Paja-ammattikoulu toimii yhteistyössä Turun koulutoimen kanssa.

Vanhempien tuki ja asiantuntemus ovat keskeisiä kaikissa erityisopetusta ja opetuksen tukitoimia koskevissa järjestelyissä. Siksi kaikki toimenpiteet suunnitellaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa ja heitä kuullen.

6.5. Täydennyskoulutus ja työnohjaus

Erityisopetukseen liittyvää täydennyskoulutusta annetaan rehtoreille, yleisopetuksen opettajille, erityisopetuksessa toimiville opettajille, avustajille ja oppilashuoltoryhmille sekä koulujen muulle henkilöstölle. Koulutus sisällytetään osaksi koulutoimen vuosittaista täydennyskoulutussuunnitelmaa.

Täydennyskoulutuksen avulla tuetaan yleisopetuksen opettajien valmiuksia havaita ja ottaa huomioon erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden tarpeita sekä perehdytetään heitä yleisopetuksen ja erityisopetuksen yhteistyömuotoihin ja uudenlaisiin toimintatapoihin (esim. integraatiokoulutus, yhteistoiminnallinen oppiminen).

Täydennyskoulutuksen avulla lisätään erityisopettajien ja erityisluokanopettajien asiantuntemusta ja valmiuksia erityisopetuksen eri osa-alueilla ja samalla parannetaan myös heidän mahdollisuuksiaan antaa konsultaatiopalveluja muulle opettajakunnalle. Koulutuksella perehdytetään kaikkia opettajia myös ajankohtaisten, uudenlaisten ongelmien kohtaamiseen (esim. kriisitilanteet ja huumeet). Vanhempien tuki ja asiantuntemus ovat keskeisiä kaikissa erityisopetusta ja opetuksen tukitoimia koskevissa järjestelyissä.

6.6. Erityisopetussiirtoja koskevat menettelytavat

6.6.1. Erityisopetukseen ottamisen tai siirtämisen edellytykset

Oppilaan ottaminen tai siirtäminen erityisopetukseen voidaan toteuttaa vasta, kun on tutkittu muiden mahdollisten tukitoimenpiteiden vaikutus lapsen oppimiseen ja työskentelyyn. Jos oppilaalle ei vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi voida antaa opetusta muuten, hänet otetaan tai siirretään erityisopetukseen. Tällöin oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) liite 1.

6.6.2. Edeltävät toimenpiteet

Yleisopetuksessa olevan oppilaan siirtäminen erityisopetukseen edellyttää, että tilanteen ja mahdollisuuksien mukaan

- oppilaan opetusta on eriytetty yleisopetuksessa
- oppilas on saanut tukiovetusta
- oppilas on ollut osa-aikaisessa erityisopetuksessa
- oppilaan oppimisvaikeudet on tutkittu

Suoritetut tukitoimet kirjataan. Kaikessa pyritään hyvään yhteistyöhön ja yhteisymmärrykseen kodin kanssa.

Valmistelun edetessä kirjataan ainakin seuraavia asioita:

- mitä siirtoon vaikuttavia havaintoja oppilaasta on tehty
- tukiovetuksen määrä, milloin ja miten ja missä aineissa annettu
- mitkä asiat on kerrottu huoltajalle ja mikä on ollut hänen näkemyksensä

Tarkoin kirjatut toimenpiteet ovat tärkeitä siirtopäätöstä tehtäessä sekä päätöksen perustelujen että oppilaan oikeusturvan kannalta.

Koulun oppilashuoltoryhmä valmistelee siirtoasian edelleen erityisopetuksen tiimin kanssa. Samalla punnitaan, onko oppilas siirrettävä erityisopetukseen yhdessä tai useammassa aineessa vai onko oppilaan kehityksen kannalta parasta siirtää hänet pienryhmään ja erityisluokanopettajan ohjaukseen. Koordinoivan erityisopettajan, koulukuraattorin ja koulupsykologin asema on keskeinen erityisopetussiirron edetessä. Näin heillä on mahdollisuus muodostaa hyvä käsitys koko kaupungin erityisopetustilanteesta.

Ennen oppilaan ottamista tai siirtämistä erityisopetukseen oppilaalle suoritetaan psykologinen tai lääketieteellinen tutkimus tai sosiaalinen selvitys. Tutkimuksen tai selvityksen tulee olla sitä perusteellisempi, mitä kokonaisvaltaisempi erityisopetukseen siirtäminen on. Aloite asiassa voi tulla huoltajalta tai opettajalta ja valmistelu tehdään aina yhteistyössä huoltajan kanssa. Huoltajalle varataan tilaisuus esittää omat näkemyksensä erityisopetukseen ottamisen tai siirtämisen tarpeellisuudesta ja opetuksen järjestämistavasta. Huoltajan kanssa käytävissä neuvotteluissa selvitetään perusteet erityisopetukseen ottamiselle tai siirtämiselle, annetaan selvitys siitä, miten oppilaan opetus on suunniteltu järjestettäväksi ja selvitetään vaikutukset oppilaan jatko-opintoihin.

6.6.3. Päätös oppilaan ottamisesta tai siirtämisestä erityisopetukseen

Asian valmistelee koordinoiva erityisopettaja, koulupsykologi tai koulukuraattori. Vanhemmat huomioidaan valmistelussa. Ennen päätöstä tulee olla vanhempien suostumus asiaan. Päätös voidaan tehdä kaikissa aineissa, useammassa aineessa tai vain yhdessä aineessa.

Sivistystoimen johtaja päättää oppilaan ottamisesta ja siirtämisestä erityisopetukseen. Jos oppilas on kerran otettu tai siirretty yhdessä tai useammassa aineessa erityisopetukseen ja on tarkoituksenmukaista siirtää hänet vielä useammassa aineessa, on uudessa päätöksessä oltava myös aikaisemmat aineet uusine tutkimuksineen ja lausuntoineen. Päätös sisältää oppilaan kokonaistilanteen.

6.6.4. Päätös oppilaan ottamisesta tai siirtämisestä erityisopetukseen vastoin huoltajan tahtoa

Jos huoltaja ei suostu esitettyyn erityisopetukseen ottamiseen tai siirtämiseen, niin asia siirtyy sivistystoimen johtajan harkinnan mukaan koulutuslautakunnan päätettäväksi.

6.6.5. Toimenpiteet päätöksen jälkeen

Erityisopetukseen otetulle tai siirretylle oppilaalle haetaan hänelle parhaiten sopiva oppimisympäristö, jossa tarvittavat tukitoimet voidaan järjestää joustavimmin. Ratkaisuna on opetuksen järjestäminen osittain tai kokonaan yleisopetuksen luokassa tai erityisluokassa tai erityiskoulussa. Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) täydennetään erityisopettajan johdolla yhdessä luokanopettajan ja aineenopettajan kanssa muun oppilashuoltohenkilöstön avustuksella.

6.6.6. Oppilaan siirto takaisin yleisopetukseen

Asian valmistelee erityisopetuksen tiimi. Jos tarvetta erityisopetuksen jatkuvaan antamiseen ei enää ole eikä päätöstä ole tehty määräaikaiseksi, tehdään uusi päätös, jolla oppilas siirretään yleisopetukseen.

Siirto takaisin yleisopetukseen tapahtuu joustavin muodoin pääsääntöisesti samoin menettelyin kuin ottaminen tai siirtäminen erityisopetukseen. Jotta siirron tarkoituksenmukaisuus voidaan varmistaa, se voi tarvittaessa olla määräaikainen enintään lukukauden loppuun.

IV KEHITTÄMINEN

7. UUDISTUKSISSA HUOMIOITAVAA

7.1. Yleisopetuksen henkilöstön kouluttaminen

Rehtorien ja opettajien on oltava hyvin perillä erityisopetuksen kehittämistavoista. Heillä tulee olla käsitys omasta roolistaan oppilaiden tukemisessa. Oppilaan erityistarpeen tunnistaminen on yksi yleisopettajan tärkeimmistä tehtävistä. Integraation laajempi käyttöönotto edellyttää erityisesti yleisopetuksen henkilöstön kanssa käytävää vuoropuhelua ja koulutusta. Oleellista on myös tieto kaupungin erityisopetuksen mahdollisuuksista.

7.2. Joustava hallinto

Kaarinan kaupungin kehittämisstrategian lähtökohta on keskittynyt järjestelmä. Erityisopetuksen palvelujärjestelmän on noudatettava myös tätä mallia, jotta voidaan käyttää hyödyksi sen edut. Keskittynyttä palvelumallia voitaisiin alkaa suunnitella jäljempänä kaavailtujen toimintamallien suuntaisesti. Jos erityiskoulu halutaan säilyttää osana erityisopetuksen palveluja, tulisi sitä pyrkiä kehittä-

mään ns. resurssikeskukseksi. Keskittämistä on myös erityisopetuksen tiimin perustaminen, jolloin voimavarojen kohdentamista voidaan keskitetysti suunnitella.

7.3. Erityisopetuksen tiimi

Oppilaiden seulominen erityisopetukseen ja paikallinen erityisopetuksen suunnittelu voisivat tapahtua erityisopetustiimissä. Tiimin jäseniä olisivat rehtorikunnan edustaja (puheenjohtajana), oppilashuollon edustajat (kuraattori, psykologi), yleisopetuksen ja erityisopetuksen edustus sekä edustajat sosiaali- ja terveystoimen puolelta (terveydenhoitaja, KELTO, johtava sosiaalityöntekijä). Tehtävät olisivat määräaikaista ja kaikilla edustajilla olisi

varahenkilöt. Koulutoimi linjaisi erityisopetuksen suunnittelua yhdessä tiimin edustajien kanssa. Erityisopetuksen tiimi koordinoisi kunnan erityisoppilasvirtoja sikäli kuin siihen olisi tarvetta. Erityisopetus päätös tulisi säilyttää koulutoimistossa.

Tiimin oppilashuoltohenkilöt valmistelisivat erityisopetuksen oppilassiirtoja ja oppilaaksi ottamista koskevat asiat.

Hallinnon ja erityispedagogiikan asiantuntija/t tiimeissä valmistelisivat erityisopetuksen palvelukokonaisuuden kehittämistä.

Suunnitelman tulisi perustua siihen, että arvioidusta oppilasohjasta noin **viidelle prosentille** varataisiin erityisluokkatilat.

Erityisluokat ovat hallinnollisesti yleisopetuksen kouluissa. Tässä vaiheessa Rantakulman koulu säilytetään omana koulunaan, vaikka se jaetaan kun tilat sen sallivat. Erityisopetuksen tiimi tekee esityksen resurssien tarpeesta ja jakamisesta (kouluavustajat ja erityisopetus).

Kouluille, joissa on erityisluokkia, tulisi määritellä lisäresurssit. Lisäresurssia tarvittaisiin hallintoon, oppilashuoltoon ja opetus- ja tukipalvelutiloihin.

Runsaasti erityisluokkia sisältävien koulujen asiantuntemusta pitäisi hyödyntää nykyistä enemmän yleisopetukselle asiantuntijapalveluja tarjoavina resurssikeskuksina.

8. KAARINASSA KOKONAISKEHITTÄMISEN KOHDEALUEINA OVAT:

- rakenteelliset ratkaisut: lähennyttään toiminnassa inklusiota.
- erityisopetuksen koordinointi- ja suunnitteluvastuun selkeyttäminen erityisopetuksen tiimi, koordinoiva erityisopettaja)
- oppimisen ongelmien ennaltaehkäisy (erityisopetus kiinteänä osana yleisopetusta)
- erityisopetuksen kehittämis- ja kokeilutoiminta sekä verkko-opetuksen kehittäminen
- yhteistyöverkostojen luominen
- henkilökohtaisen opetuksen järjestämissuunnitelman perusteet
- opettajien täydennyskoulutuksen järjestäminen

9. KÄYTÄNNÖN TOIMENPITEITÄ RAKENTEISIIN

Perustetaan oppimisen erityistuen tiimi, jonka tehtävänä on suunnitella, kehittää, tuottaa ja arvioida erityisopetuspalveluja.

Oppimisen erityistuen tiimi vastaa erityisopetuksen kehittämistyön käytännön koordinoinnista. Tiiminä toimii moniammatillinen työryhmä.

Opetuksen erityistuen tiimin edustajat toimivat oman työnsä ohella ja heille varataan riittävä suunnittelu- ja työaikaresurssi.

Tehtävinä ovat erityisopetuksen

- siirto-, otto- ja purkupäätösten pedagoginen perustelu
- kokonaisresurssin kohdentaminen ja koulumuotoisen erityisopetuksen koordinointi ja alueellistaminen,
- tukipalveluiden tutkimus, suunnittelu, kehittäminen ja seuranta,
- täydennyskoulutuksen ja työnohjauksen suunnittelu ja konsultointi,
- moniammatillinen yhteistyö ja tiedottaminen
- arvioida erityisopetuksen tehokkuutta

Valitaan erityisopetuksen pedagoginen koordinaattori

Koordinaattorin tehtävänä on johtaa ja suunnitella oppimisen erityistuen tiimin toimintaa sekä toimia erityisopetuksen kokonaissuunnittelun vastuullisena vetäjänä.

Esitetään sosiaalitoimelle että lapsen äänne- ja kielellisten vaikeuksien tuen tarve hoidetaan mahdollisimman aikaisessa kehitysvaiheessa siten että sosiaalitoimi pystyy antamaan puheterapiapalveluja nykyistä enemmän. Tämä tukisi lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja helpottaisi koulutyön muita osa-alueita.

Keskitetyn (koulumuotoisen) erityisopetuksen osittainen alueellistaminen aloitetaan.

Lähikouluperiaatteen toteutuminen edellyttää, että mahdollisimman monet oppilaat voivat käydä koulua lähellä asuinpaikkaansa. Kuitenkin heillä tulee olla oikeus saada tarvitsemansa erityisopetuspalvelut. Tähän asti näitä palveluja on ollut saatavilla lähinnä erityiskouluissa, kaukana asuinpaikasta. Esityksenä on, että nykyinen erityiskoulu jatkaa ja sitä kehitetään resurssikouluksi. Tämä tarkoittaa sitä, että osa resurssikoulun opettajista konsultoi niitä opetusryhmiä, joissa on erityistä tukea tarvitsevia oppilaita. Tavoitteena on, että erityiskoululla oleva asiantuntemus tulee koko perusopetuksen voimavaraksi. Oppimisen erityistuen tiimi suunnittelee keskitetyn erityisopetuksen osittaisen alueellistamisen.

Järjestetään riittävästi varhaiskasvatuksen, yleisopetuksen, toisen asteen ja erityisopetuksen henkilöstön sekä moniammatillisten työntekijäryhmien täydennyskoulutusta.

Erityisopetuksen kehittäminen edellyttää kasvatusta- ja opetushenkilöstön täydennyskoulutusta, jotta kaikkien lasten ja nuorten oppimismahdollisuudet ja koulutuksessa eteneminen varmistetaan. Oppimisen erityistuen tiimi laatii täydennyskoulutussuunnitelman.

Arviointi osaksi kehittämistyötä

Erityisopetuksen kehittämistä arvioidaan lukukausittain laatu- ja vaikuttavuusnäkökulmasta kiinnittäen huomiota tuloksen vaikuttavuuteen, taloudellisuuteen ja tehokkuuteen. Erityisopetuksen tiimi valmistelee arviointiin rakenteeseen, toimintaan ja tuloksiin liittyvät kriteerit sekä organisoii arvioinnin yhdessä rehtoreiden kanssa. Vaikuttavuutta arvioidessa joudutaan miettimään mm. hyvän oppimisen kriteereitä ja

tuloksellisuudessa painotetaan koulusaavutusten ohella oppilaan omaa kokemusta koulusta ja etenkin erityisoppilailla positiivisen minäkäsityksen kehittymistä.

Opetushallituksen mukaan koulutus on taloudellista silloin, kun resurssit on kohdennettu tavoitteiden kannalta optimaalisesti ja resurssien määrä on tarkoituksenmukainen tuotettujen koulutuspalvelujen määrän sekä rakenteen ja organisoinnin kannalta. Arviointi edellyttää tietojen keräämistä niin, että erilaisten vertailujen teko mahdollistuu.

Kiertävien erityisopettajien tarve vähenee asteittain kun jokaisella koululla on oma laaja-alainen erityisopettaja ja lukipu-ongelmiin puututaan jo ennen kouluikää.

Henkilöstön tarve

Laaja-alainen erityisopettaja:

+ 1 Kotimäen kouluun v. 2006

+ 1 Ylikylän kouluun v. 2007

Kiertävä erityisopettaja muutetaan laaja-alaiseksi ja sijoitetaan Kotimäen kouluun v. 2005

+ 1 koulupsykologi v. 2005

Kouluavustajien määrään varaudutaan joustavasti tarpeen mukaan

10. YHTEENVETO

Kaarinan erityisopetuksen kehittämissuunnitelman tavoitteet

- erityisopetuksen linjauksen kehittäminen tuleville vuosille
- HOJKS:n kehittäminen
- erityisopetuksen ja yleisopetuksen kynnyksen madaltaminen
- opettajien valmiuksien kehittäminen

Tavoitteet vuosille 2003-2007

- noudatetaan mahdollisuuksien mukaan lähikouluperiaatetta
- kehitetään isoissa kouluissa omaa pienryhmä/klinikkaopetusta
- perustetaan erityisopetuksen työryhmä
- opettajien ammattitaitoa laajennetaan erityisopetuksessa
- lisätään oppilaille ja opettajille suunnattuja tukitoimenpiteitä

Toimenpiteet vuosille 2003-2007

- hankitaan laaja-alainen erityisopettaja pienryhmä/klinikkaopettajaksi jokaiselle yli 300 oppilaan koululle
- tehdään laaja opettajien erityisopetukseen kouluttautumishjelma, jonka toteutus aloitetaan syksyllä 2003
- siirretään Rantakulman koulun luokat 1-6 muihin kouluihin, kun tilat sen mahdollistavat
- nimetään erityisopetuksen koordinaattori ja erityisopetuksen työryhmä
- mahdollistetaan opettajien työnohjaus

Lähteet:

- Ahde, M., Blomberg, K., Knuutinen, S., Kuru, R., Pitkänen, J., Rätty, T., Saarinen, K-L., Suomela, H.** 2001. Kaarinan kaupungin perusopetuksen vuosien 1998-2003 erityisopetuksen suunnitelman päivitys. Kaarinan kaupunki.
- Aunola, K.** 2001: Children's and adolescents' achievement strategies, school adjustment, and family environment. University of Jyväskylä. Studies in Education, Psychology and Social Research 178.
- Blom, H., Laukkanen, R., Lindström, A., Saresma, U. & Virtanen, P.** (toim.). 1996. Erityisopetuksen tila. Opetushallitus. Helsinki. Yliopistopaino.
- Esi- ja alkuopetuksen opetussuunnitelman perusteet.** 2002. Opetushallitus.
- Ihatsu, M., Ruoho, K. & Happonen H.** 1999. Integraatiosta inklusiiviseen kouluun – utopiaa vai ko todellisuutta. Teoksessa Murto, P. 1999. Yhteinen koulu kaikille. Onko inklusio tarua vai totta. Jyväskylän yliopisto täydennyskoulutuskeskus
- Ikonen, O., Ojala, T.** 2002. Erityisopetuksen laadullinen kehittäminen- hankkeen koulutus ja kehittäminen vuosina 1997-2001. Erityiskasvatus 1/2002, 10-14.
- Ikonen, O., Virtanen, P.** (toim.) 2001. HOJKS, Erilaisia oppijoita, erilaisia lähestymistapoja. PS-kustannus: Jyväskylä
- Ladonlahti, T., Naukkarinen, A. & Vehmas, S.** (toim.) 1998. Poikkeava vai erityinen? Erityispedagogiikan monet ulottuvuudet. Atena-kustannus: Jyväskylä
- Luukkainen, O.** Erityisopetuksen muutos on välttämätön. Artikkelit EVE:n www-sivuilla 30.11.2001
- Naukkarinen, A.** 2001. Oppiva koulu oppilaan yksilöllisyyden kohtaajana. Teoksessa Jahnukainen, M. (toim.): lasten erityishuolto ja –opetus Suomessa. Juva: Lastensuojelun keskusliitto.
- Rantanen, M.** 2001. Kaarinan kaupungin koululaitoksen erityisopetuksen kehittäminen. Kaarinan kaupunki
- Rönty, S.** 2001. Erityisopetus ja oppilashuolto kuntatasolla. Tapauskuvaus Kajaanin kaupungista. Teoksessa Jahnukainen, M. (toim.): lasten erityishuolto ja –opetus Suomessa. Juva: Lastensuojelun keskusliitto.
- Sarjala, J.** 2001. Puheenvuoro yhteinen koulu-yhteinen tulevaisuus-seminaarissa Helsingissä 3.12.2001.
- Suomela, H.** 2001. Erityisopetuksen suunnitelman täydennys. Kaarinan kaupunki.

Liitteet:

HOJKS

HOPS

Siirtolomake

Opettajan lausunto

Avartti

Perusopetuslaki- ja asetus

HOJKS

LIITE 1

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

TAUSTATIETOJA

Oppilaan nimi _____ Henkilötunnus _____ - _____
Osoite _____ puh. _____
Huoltaja/huoltajat _____
(osoite ja puh., ellei sama) _____
Muuta (sisarukset, terveys, lääkitys, harrastukset) _____
_____
_____
Koulu/opettaja ja puh. _____
_____

HOJKS:N LAATIMINEN

Noudatettava opetussuunnitelma _____
Lausunnon antaja(t) _____
Erytisopetussiirto, hallinnollinen päätös, pvm. _____
HOJKS:n laatijat, pvm. ja yhteystiedot _____
_____
_____
Tiedonsiirtolupa: opettaja/erityisopettaja _____ saa luvallani/luvallamme olla yhteyksissä lastani tutkiviin/opettaviin viranomaisiin myös tämän siirtyessä koulusta ja kouluasteelta toiseen.
pvm. ____/____ _____
_____
huoltajan/huoltajien allekirjoitus

KOULUNKÄYNTIHISTORIA (päiväkoti, koulut, opettajat)

SELVITYMISTAIKAT/PERUSVALMIUDET (fyysinen, psyykinen, sosiaalinen, kognitiivinen), OPPIMISTYILI

SUORITETUT TUTKIMUKSET JA TUTKIMUSTULOKSET (pvm., kuka, missä)

OPPIMISVAIKEUDET

KÄYTÄNNÖN JÄRJESTELYT (esim. avustajatarve, apuvälineet, kuljetukset, terapiat, kuntoutusjaksot ja niiden vastuhenkilöt)

HOPS

Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma

LIITE 2

LÄHTÖTILANNE

Näkökulma	Vahvuudet ja voimavarat	Keskeiset kehitettävät alueet
Lapsi		
Huoltajat		
Opettaja		
Erityisopettaja		
Muut asiantuntijat		

TAVOITTEET JA KEINOT

Näkökulma	Lähi-/kaukotavoitteet	Keinot ja menetelmät	Mihin sitoudun ja mistä vastaan?
Lapsi			
Huoltajat			
Opettaja			
Erityisopettaja			
Muut asiantuntijat			

ARVIOINTI JA SEURANTA

Seuraava arviointipalaveri ja paikka	Miten tavoitteet on saavutettu? Mitä muutetaan? Sitoutumiset/Vastuutahot?
Tarkistuspäivämäärä	
Osallistujat	
Koollekutsuja	
Seuraava arviointipalaveri ja paikka	Miten tavoitteet on saavutettu? Mitä muutetaan? Sitoutumiset/Vastuutahot?
Tarkistuspäivämäärä	
Osallistujat	
Koollekutsuja	
Seuraava arviointipalaveri ja paikka	Miten tavoitteet on saavutettu? Mitä muutetaan? Sitoutumiset/Vastuutahot?
Tarkistuspäivämäärä	
Osallistujat	
Koollekutsuja	

SIIRTOTIETOLOMAKE

LIITE 3

Oppilaan nimi _____

Lähetävä päiväkotikoulu _____

Lähetäjän yhteystiedot _____

PERUSTE SIIRTOON (esim. oppimisvaikeus, keskittymisvaikeus, muu erityisvaikeus)

ERITYSOPETUS / ERITYISTUKI, JOTA OPPILAS ON SAANUT

LÄHETTÄVÄN PÄIVÄKODIN / KOULUN NÄKEMYS TUEN TARPEESTA

OPPILAAN NÄKEMYS TUEN TARPEESTA

HUOLTAJAN / VANHEMPIEN NÄKEMYS TUEN TARPEESTA

TIEDOT OPPILAASTA

Nimi		hetu	
Osoite		kotikunta	
Koulu		luokka	
Opettaja		puhelin	työ koti

TIEDOT PERHEESTÄ

Isä		ammatti	
Osoite		puhelin	koti työ
Äiti		ammatti	
Osoite		puhelin	koti työ

Sisarukset (nimet, syntymävuodet)
Muut tiedot perheestä
Huoltaja / huoltajat

TUTKIMUKSEN AIHE

KOULUN SUORITTAMAT TOIMENPITEET

Mahdollinen luokan tai koulun vaihto

Otettu yhteys huoltajaan (keskustelut, neuvottelut, kirjeet ym)

Oppilas ollut koulukuraattorin / -psykologin ohjauksessa

Oppilas ohjattu kasvatus- ja perheneuvolaan tai

Otettu yhteys sosiaaliviranomaisiin (milloin)

Oppilas saanut luokatonta erityisopetusta (luokat/tuntimäärät)

lukemisessa

kirjoittamisessa

puhumisessa

matematiikassa

muusta syystä

Oppilas saanut tukiovetusta seuraavissa aineissa

Lisätietoja koulun suorittamista toimenpiteistä (esim. kirjalliset varoitukset jne.)

Mahdolliset koulutuslautakunnan suorittamat toimenpiteet (pka 57 § ja 58 §)

OPPILAS KOULUSSA

Poissaolot koulusta

Myönteisiä käyttäytymispiirteitä

Kielteisiä käyttäytymispiirteitä

AVARTTI

The International Award Programme on kansainvälinen nuorisotyönmuoto, josta Suomessa käytetään nimitystä: Avartti- Nuoret sen tekevät. Ohjelma on lähtöisin Iso-Britanniasta, jossa se aloitettiin vuonna 1956 nimellä The Duke of Edinburgh's Award. Avartti on haaste 14- 25-vuotiaille nuorille ja se perustuu saksalaisen, Kurt Hahnin kehittämään elämyspedagogiikkaan. Ohjelma toimii nykyään yli 100 maassa. Vuosittain siihen osallistuu n. 500 000 nuorta eri puolilla maailmaa. Suomessa Avartti toimii noin 20 paikkakunnalla.

Avartti-ohjelma korostaa tavoitteellisuutta, pitkäjänteisyyttä, vapaaehtoisuutta ja kansainvälisyyttä. Se tarjoaa nuorelle mahdollisuuden osallistua oman yhteiskunnan toimintaan sekä luo uusia mahdollisuuksia nuorten ja aikuisen väliselle yhteistoiminnalle. Ohjelmaa on käytetty myös työvälineenä nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä.

Avartissa otetaan huomioon jokaisen nuoren henkilökohtaiset tiedot ja taidot. Vaikka nuori toteuttaa omaa yksilöllistä ohjelmaansa kilpailematta muiden kanssa, hän joutuu kuitenkin suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa yhdessä muiden osallistujien kanssa.

Avartissa on kolme tunnustustasoa: pronssi (14 vuotta täyttäneille, suoritus aika väh. 6kk), hopea (15 vuotta täyttäneille, suoritus aika väh. 12kk), ja kulta (16 vuotta täyttäneille, suoritus aika väh. 18kk). Jokainen taso edellyttää nuorelta edellistä suurempaa sitoutumista.

Kullakin tasolla suoritetaan neljää osiota: palvelu, taito, liikunta ja seikkailu. Jokaista osiota suoritetaan säännöllisesti, vähintään kerran viikossa, tason vaatiman ajan.

Palvelun tavoitteena on toisen ihmisen ja lähiyhteisön auttaminen.

Taito antaa nuorelle virikkeitä häntä kiinnostavista toiminnoista, joiden kautta hän voi kehittää omia taitojaan vaikkapa myöhempää ammatinvalintaa ajatellen.

Liikuntaa harrastamalla nuoren kunto kohenee ja hän oppii itsekuria ja kestävyyttä.

Seikkailussa nuori suunnittelee ja toteuttaa yhdessä muiden kanssa elämyksellisen retken.

Avartti ei ole järjestö tai yhdistys vaan se on tapa tehdä nuorisotyötä, joka perustuu olemassa olevien järjestöjen ja organisaatioiden yhteistyöhön. Avartti on Opetusministeriön hanke. Toiminnan kordinoinnista vastaa komitea, jonka puheenjohtaja on neuvotteleva virkamies Olli Saarela.

1. PERUSOPETUSLAKI

PoL 3 §: Opetuksen järjestämisen perusteet

- Opetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin tässä laissa säädetään.
- Opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti.
- Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa.

PoL 4 § 3 mom: Velvollisuus järjestää perusopetusta

Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista.

1.3 PoL 6 §: Oppilaan koulupaikan määräytyminen

1 mom.

Opetus tulee kunnassa järjestää siten, että oppilaiden matkat ovat asutuksen, koulujen ja muiden opetuksen järjestämispaikkojen sijainti sekä liikenneyhteydet huomioon ottaen mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä.

2 mom.

Kunta osoittaa oppivelvolliselle ja muuta tässä laissa tarkoitettua opetusta saavalle oppilaalle 1 momentin mukaisen lähikoulun tai muun soveltuvan paikan, jossa tämän lain 4 §:n 1 ja 2 momentin mukaisesti annetaan opetusta sellaisella oppilaan omalla kielellä, jolla kunta on velvollinen järjestämään opetusta. Kunta voi perustellusta opetuksen järjestämiseen liittyvästä syystä opetuskieltä muuttamatta vaihtaa opetuksen järjestämispaikkaa.

PoL 16 §: Tukiopetus

Opinnoissa tilapäisesti jälkeensä jääneille tai muutoin erityistä tukea tarvitseville tulee antaa tukiopetusta.

1.4 PoL 17 §: Erityisopetus

Oppilaalla, jolla on lieviä oppimis- tai sopeutumisvaikeuksia, on oikeus saada erityisopetusta muun opetuksen ohessa. Jos oppilaalle ei vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai muun niihin verrattavan syyn vuoksi voida antaa opetusta muuten, tulee hänet ottaa tai siirtää erityisopetukseen. Erityisopetus järjestetään mahdollisuuksien mukaan muun opetuksen yhteydessä taikka muutoin erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa. Tässä momentissa tarkoitettua oppilaan opetuksessa voidaan poiketa 11 §:stä sen mukaan kuin 14 §:n nojalla (tuntijako ja opetussuunnitelman perusteet) säädetään tai määrätään. Oppilaalle tulee laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä 2 momentissa tarkoitettua opetusta, oppilaan siirtämisestä erityisopetukseen päättää opetuksen järjestäjän esityksestä oppilaan asuinkunta.

PoL 25 §: Oppivelvollisuus

Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta. Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta 1 momentissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta.

PoL 29 §: Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.

PoL 31 § 1 mom: Opetuksen maksuttomuus

Opetus ja sen edellyttämät oppikirjat ja muu oppimateriaali sekä työvälineet ovat oppilaalle maksuttomia. Vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalle oppilaalle on lisäksi oikeus saada maksutta opetukseen

osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetus- ja oppilashuoltopalvelut, erityiset apuvälineet sekä 39 §:n nojalla järjestettävät palvelut.

PoL 39 §: Erityisopetuksen tukitehtävistä huolehtiminen

Asianomainen ministeriö voi päättää, että opetuksen järjestäjän tulee huolehtia 17 §:n 2 momentissa tarkoitettua erityisopetuksen yhteydessä annettavasta kuntoutuksesta sekä mainittuun opetukseen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä.

2. PERUSOPETUSASETUS

POA 1 § 1 mom: Opetuksen järjestämistapa

Perusopetus järjestetään luokanopettajien antamana opetuksena, eri oppiaineiden opettajien antamana aineenopetuksena, oppilaanohjaajien antamana oppilaanohjauksena sekä erityisopettajien antamana erityisopetuksena.

PoA 2 §: Opetusryhmien muodostaminen

Opetusryhmät muodostetaan vuosiluokittain. Jos opetuksen tarkoituksenmukainen järjestäminen sitä edellyttää, eri vuosiluokkien sekä esi- ja lisäopetuksen oppilaita voidaan kuitenkin opettaa samassa opetusryhmässä tai antaa opetusta yhdessä muun koulun tai oppilaitoksen oppilaiden kanssa. Perusopetuksen valmistavan opetuksen opetusryhmien muodostamisesta päättää opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain 17 §: 2 momentissa tarkoitettuun erityisopetukseen otetuille tai siirretyille oppilaille annettavassa opetuksessa opetusryhmässä saa olla, jäljempänä säädetyin poikkeuksin, enintään 10 oppilasta. Opetusryhmän enimmäiskoko voidaan ylittää, jos se on oppilaiden edellytysten tai opetuksessa käytettävän työskentelytavan takia perusteltua, eikä järjestely vaaranna opetuksen tavoitteiden saavuttamista.

Perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa tarkoitettua pidennettyä oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa opetuksessa opetusryhmässä saa olla enintään kahdeksan oppilasta. Vaikeimmin kehitysvammaisista oppilaista muodostetussa opetusryhmässä saa olla kuitenkin enintään kuusi oppilasta. Jos tässä momentissa tarkoitettua oppilaan opetus annetaan yhdessä muiden kuin tässä tai 2 momentissa tarkoitettujen oppilaiden kanssa, saa opetusryhmässä olla enintään 20 oppilasta.

PoA 11 §: Opinnoissa eteneminen ja vuosiluokalta siirtyminen

3 mom.

Opetussuunnitelmassa voidaan määrätä, että eri oppiaineiden opinnoissa voidaan edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oppilaan oman opinto-ohjelman mukaisesti.

4 mom.

Opetussuunnitelmassa määrätään opintokokonaisuuksista, joiden suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä opinnoissa etenemiseen asianomaisessa aineessa.

1.4.1 PoA 15 §: Erityisopetukseen ottamisessa ja siirtämisessä noudatettava menettely

Ennen päätöstä, jolla oppilas otetaan tai siirretään perusopetuslain 17 §:n 2 momentissa tarkoitettuun erityisopetukseen, tulee neuvotella oppilaan huoltajan kanssa sekä jos mahdollista, hankkia oppilaasta ja hänen oppimisedellytyksistään psykologinen tai lääketieteellinen tutkimus taikka sosiaalinen selvitys. Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma tehdään siten, että oppilaan huoltajalla ja asiantuntijoilla on mahdollisuus osallistua suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma tulee laatia moniammatillisena yhteistyönä sen mukaan kuin oppilaan oppimisvaikeuksien huomioon ottaminen edellyttää. Tarvittaessa laatimistyöhön osallistuvat myös koulu yhteisön muut jäsenet sekä sosiaalitoimen ja terveydenhuollon asiantuntijat. Yhteistyön tulee sisältää opetuksen ja kuntoutuksen tavoitteiden ja sisältöjen lisäksi muun muassa opetusmenetelmien valintaa, oppilashuollon suunnittelua, tukipalveluiden järjestämistä sekä seuranta- ja arviointitoimenpiteitä.